ZGROZIL SEM SE OB UKAZU

Miha Butara, polkovnik Slovenske vojske in eden izmed zaslužnejših za organiziranje Manevrske strukture Narodne zaščite v Sloveniji in teritorialne obrambe na območju Ljubljane z okolico. V času osamosvojitvene vojne je bil poveljnik Teritorialne obrambe Ljubljanske regije, torej v pokrajini, kjer je Jugoslovanska vojska imela izredno močne vojaške enote, ki se jim je bilo potrebno zoperstaviti, jih blokirati in onemogočiti njihovo bojno delovanje v prestolnici in drugje. Še danes ni povsem jasno, zakaj je moral zapustiti poveljniški položaj 30. junija 1991 ter oditi na novo dolžnost, kjer je prevzel delo pomočnika načelnika RŠTO za domovinske zadeve. Butara danes ni v vojski, ampak je predsednik slovenske častniške organizacije ter eden izmed pobudnikov sodelovanja med veteranskimi organizacijami. Odločil se je osvetliti tudi nekatere temne stvari osamosvojitvene vojne.

Gospod Butara, pred desetimi, enajstimi leti, morda še bolj, ko ste se vključili v ilegalno organizacijo Manevrske strukture Narodne zaščite, ste brškone bili med redkimi otroci visokega oficirja in celo generala JLA, ki so bili pripravljeni na nek način uničiti tisto, kar je gradil oče.

Prvo moram povedati, da izhajam iz narodno zavedne družine, zato je bila pri nas prisotna le ena opredelitev, in to za samostojno slovensko državo. Bogate izkušnje mojega očeta, starega partizana, drugače izvrstnega poznavalca in sooblikovalca mnogih zgodovinski dogodkov iz preteklosti, so mi pri tem samo pomagale. Takrat ni šlo za uničenje tistega, kar je gradila predhodna generacija, temveč za narodov obstoj, za samostojnost in nacionalno suverenost. Spomnimo se samo dogodkov okoli programskih jezikovnih jeder ipd. Nobenega pomisleka nismo imeli o tem, kje je naše mesto.

Situacija v tedanji Jugoslaviji je bila že tako zavrela, da je bilo vsakemu pametnemu človeku jasno, da ji več ni pomoči in le vprašanje časa je bilo, kdaj se bo zgodil njen zlom. Ko je Milošević začel svoj pohod na oblast in vse bolj prevzemal nadzor nad Jugoslovanko armado, ki je postajala vse bolj srbska vojska, istočasno pa ranjena zver, ki je zgubljala mogočen položaj v širši družbi. Jasno nam je bilo, da bodo kreatorji te veliko srbske politike z njeno uporabo poskušali onemogočiti legitimne postopke Slovenije, njene oblasti in ljudstva, ki jih je potrdila velika večina državljanov na decembrskem referendumu 1990.

Od samega začetka sem bil vključen v ustvarjanje Manevrske strukture Narodne zaščite, ki je ob prenosu v TO oktobra 1990 štela 21.500 dobro organiziranih in oboroženih pripadnikov. S Krkovičem smo ustvarili to vojaško silo najprej v ilegali. Vseskozi smo tesno sodelovali s pripadniki specialnih in posebnih enot policije. V začetku z vednostjo tedanjega sekretarja za notranje zadeve Bavčarja in republiškega sekretarja za obrambo Janše. Kasneje smo našli »pokritje« zanjo v Zakonu o obrambi in to v delu, ki obravnava organiziranost in delovanje narodne zaščite. Tudi tedanja vlada, skupščina in predsedstvo države, ki ga je vodil predsednik Milan Kučan, je pristalo na takšno legalizacijo te vojaško obrambne strukture. Pravzaprav smo v Sloveniji, edini v takratni Jugoslaviji pripravljeni dočakali spopad z JLA. Če ne bi imeli za ta spopad pripravljene in dobro usposobljene milice in TO bi se lahko znašli v hudo neugodni situaciji. Pod vprašajem bi bili vsi legitimni napori odklapljanja od federacije, prav tako pa bi bili izpostavljeni hudim represijam. Tega danes zagotovo ni potrebno nikomur dokazovati, saj smo lahko videli kako požastno so se odvijali dogodki pri nas, predvsem pa v drugih nekdanjih Jugoslovanskih republikah, kjer še danes, deset let po razpadu nekdanje skupne države, ni miru.

Vi ste pravzaprav večino svoje delovne dobe bili profesionalni pripadnik TO Slovenije, z delovnim mestom v Ljubljani. Spoznali ste se tudi z razmišljanji in ravnanji profesionalne sestave JLA saj ste imeli z njimi nenehne stike, različna posvetovanja in celo vojaške vaje, ko ste se med sabo dajali »rdeči« in »plavi«.

V TO Slovenije sem prišel kot rezervni podporočnik leta 1971 in se zaposlil v stalni sestavi 1979 leta. Prehodil sem pot učenja od referenta v mestnem štabu TO, preko skoraj vseh štabnih dolžnosti, do pokrajinskega štaba TO. Moram pa dodati, da sem kot večina starešin TO iz tistega časa deloval v političnih strukturah ZKS in SZDL. Prav s tem delom smo se, čeprav sestavni del Jugoslovanskega obrambnega sistema, še veliko bolj vezali na slovensko oblast in skladno s tem izgrajevali visoko domovinsko zavest ter pripravljenost za obrambo domovine. Ta se je z vsakim letom večala in krepila. Dogodki ob koncu devetdesetih so ji dali neustavljiv zagon. Pri občinskem komiteju ZKS sem bil predsednik komisija za SLO in DS in to v občini Ljubljana Center, kjer domujejo vse tedaj najpomembnejše republiške, sedaj pa državne institucije. Na sejah komiteja smo obravnavali takrat najbolj žgoča vprašanja veliko prej kot drugod. Tu so se »testirala« stališča do odklonitve mnogih zveznih zahtev in ocen, prav tako pa tudi do zaupanja ljudi v postopke pri sestopu ZKS iz oblasti.

Sam sem imel priložnost tudi zaradi političnih nalog, ki sem jih imel na občini, v TO in to v najbolj občutljivem času devetdesetih dobro spoznati razmere na širšem območju, pa tudi v vojašnicah JLA, saj smo imeli s poveljstvi stalne službene kontakte, skupne vojaške vaje in teh smo jih redno premagovali. Najbolj zadovoljni zaradi tega sicer niso bili, mi pa smo tako spoznali, koliko zares veljajo, kje so njihove šibke točke, pa čeprav nekoč niti sanjali nismo, da se bo treba z njimi spopasti na bojnem polju. Ko pa se je bilo treba na spopad pripraviti in se tudi spopasti z njimi, so nam te izkušnje prišle preklemano prav.

Spominjam se komentarjev in spogledovanj oficirjev iz generalne inšpekcije zveznega sekretariata za obrambo, ko smo ob koncu ene izmed preverb bojne pripravljenosti v naši brigadi leta 1986, na zaključnem srečanju zapeli: »Slovenci kremeniti le stopimo v korak, da osvobodimo svoj domači prag«. Ta domači prag in osvoboditev jih je hudo motila. In takih primerov je bilo veliko.

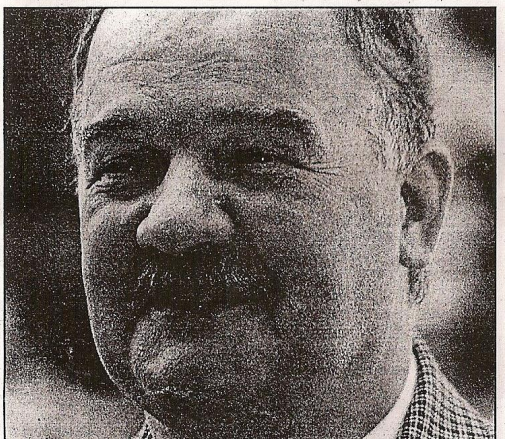

Spominjam se komentarjev in spogledovanj oficirjev iz generalne inšpekcije zveznega sekretariata za obrambo, ko smo ob koncu ene izmed preverb bojne pripravljenosti v naši brigadi leta 1986, na zaključnem srečanju zapeli: »Slovenci kremeniti le stopimo v korak, da osvobodimo svoj domači prag«. Ta domači prag in osvoboditev jih je hudo motila. In takih primerov je bilo veliko.

Ker ste že omenili vaše politično udejstvovanje ste bili zagotovo seznanjeni tudi z razmišljanji nekdanje slovenske politične elite o prihodnosti Jugoslavije in morebitnem nasilnem odhodu Slovenije iz nje.

Težko bi govorili o terminu nasilni odhod. Dejstvo pa je, da je bilo teh razmišljanj, pa tudi programov kar nekaj. Ne vem, zakaj je bilo potrebno toliko časa, da se javno pove, da je že Šinigojeva vlada pripravila precej stvari za osamosvojitev. Cele študije so bile o tem, kaj bi pomenila osamosvojitev na gospodarskem, političnem in vojaškem področju in kako bo svet to sprejel. Navsezadnje so prišli na dan spori v Jugoslaviji že kmalu po Titovi smrti, začetek kulminacije pa sodi v čas Miloševičevega prevzema oblasti v Srbiji, nato stavke Albanskih rudarjev, ostre obsodbe srbske politike v Cankarjevem domu in bojkotiranje slovenskega blaga v Srbiji. Odhod Slovenske delegacije iz zadnjega kongresa Zveze komunistov Jugoslavije, prepoved mitinga resnice v Ljubljani, in še številne druge podobne reči – vse se je tako zgostilo in moralo je biti tudi največjim pristašem Jugoslavije jasno, da je konec z njo. Nova Demosova oblast je pravzaprav nadaljevala tam kjer je prejšnja nehala. Vendar je nastopila z vso silino in še bolj radikalizirala pogajalska izhodišča za preureditev Jugoslavije in ker to ni bilo več možno, se je morala operativno pripraviti na odhod iz Jugoslavije. Po ustavnih spremembah že v prejšnji skupščini, nato pa po referendumu o osamosvojitvi je imela tudi vse ustavno pravne podlage za svoje ravnanje.

Pripravljeni smo bili

Kaj je to pomenilo za Teritorialno obrambo?

Pripraviti se na vojno, čeprav je v bistvu nismo želeli, a vedeli smo, da JLA brez streljanja ne bo zapustila Slovenije. Sam lahko govorim predvsem v razmerah v ljubljanski pokrajini, kjer sem opravljal dolžnost poveljnika TO ljubljanske pokrajine. Že v prvih mesecih po ustanovitvi novega republiškega štaba TO, ki mu je načeloval Janez Slapar, smo na osnovi lastnih rešitev opravili mnogo preventivnega dela, saj je bila Ljubljana ranljiva zaradi velike koncentracije nasprotnikovih sil v samem mestu in na Vrhniki, kjer je še posebej grozeče štrlela moč oklepno mehanizirane brigade. Morda smo s čem včasih tudi malo prehitevali odločitve nadrejenega štaba, kar nam je šlo včasih na živce in pogosto se nam je zdelo, da posadka iz »Kardeljeve vile« ne dojema obstoječih razmer. Zdaj, ko gledam na ta čas iz večletne distance, lahko ugotovim, »da jim nismo dali dovolj časa« za konsolidacijo. Takrat se je med nas priplazil črv nezaupanja, kar je bilo povezano z zamujanjem pričakovanih povelj zaradi sistematičnega zmanjševanja vloge in pomena MSNZ, to pa zaradi tega, ker nekateri pripadniki iz samega vrha RŠTO v času njenega delovanja niso opravili pričakovane naloge ko je to bilo dogovorjeno. V tistem sistemu, ki je deloval kratek čas a z izredno koncentracijo dogajanj, smo ustvarili zelo dobro organizi-

Piše: Nina Kodela

Nočem popravljati misli, k jih zapišem v levo, tudi ponavljati jih nočem, saj bi postala dolgočasna in, kar je še huje neresna. Tega pa ne bi bral nih če. O referendumu sem svoje že napisala. Referendum je potre ben vendar z drugačnimi vpra šanji. Slovenija mora povedati kako hitro si želi v Evropo, s sploh želi v NATO in koliko privatizacij še prenesejo njen živci! Soočamo so torej s težkimi in neodložljivimi vprašanji To je dejstvo, in da to dejstvo proiciramo na tako banalno te mo, kot je vprašanje umetnih opoditev se mi zdi groteskno Ali državne politike pozicije in opozicije v resnici tako držijo druga z drugo, da zakrivajo bistvene probleme s paravanom tako nepotrebnega in tako ba

ranost, maksimalno konspiracijo pa tudi zelo stroge medsebojne odnose, ki so zajemali tudi odgovornost posameznikov do konca. Morda so bile te izkešnje nekaterim v napoto. Toliko bolj zaradi tega, ker so na površje izplavali tudi ljudje, ki so se izkazali v »Hočevarjevem« RŠTO pri sprovajanju njegovih interesov in ukaza o razorožitvi. Zdi se mi, da so imeli posazniki slabo vest zaradi tega, očitki o tem, da niso prav ravnali so se vseskozi pojavljali in to se je kasneje večkrat uporabljalo v političnih spopadih zunaj TO.

Priznati moram, da nas je motil način komuniciranja posameznikov v republiškem štabu s podrejenimi, saj ni bilo malo poiskusov disciplineranja na stari jugoarmadni način, z metodami, ki za novo nastale razmere niso bile sprejemljive in so v veliki meri škodile ustvarjalnemu vzdušju in tovariškemu sodelovanju v štabih in enotah. Takšen način »poveljevanja« je ustvarjal nepotrebne napetosti in dokazoval pravzaprav nezaupanje do podrejenih. Samoiniciativnost, ki je v takih primerih še kako potrebna, je bila praktično onemogočena in to celo na tistih področjih kjer ni bilo nevarnosti za neposreden spopad in tveganja.

Red v vojski pa mora biti, saj kar hitro lahko pride do katastrofalnih posledic, če ne velja načelo subordinacije. Vi pa ste očitno tudi sami kot poveljnik težko prenašali nekatera povelja.

Strinjam se s tem, da brez subordinacije ne more biti uspešnega vodenja. Zato smo se trudili, da eventualne spore in pomisleke rešujemo preudarno. Vedno nam to ni uspelo. Za nami je bilo naporno večmesečno obdobje delovanja v MSNZ in, ko vam nekdo razvrednoti ta čas, delo in ves trud in ne želi sprejeti argumentov o obstoječih problemih in predlaganih rešitvah, se človek mora zamisliti. Ta trend odnosov je bil vseskozi prisoten. Morda zaradi tega, ker se je poskušalo pospešiti delovanje in izvajanje preventivnih nalog v naši pokrajini kjer smo imeli veliko armadnih sil in zato strahovito veliko nalog z obremenitvijo v drugih pokrajinah. Ne smemo pozabiti, da smo delovali na območju kjer leži glavno mesto republike Ljubljana z vsemi pomembnejšimi inštitucijami. Velikokrat se je dogodilo, da smo bili deležni dvojnosti v poveljevanju, in to predvsem v tistih mesecih pred razgasitvijo slovenske samostojnosti. Največje težave so nam delali v oklepni brigadi na Vrhniki, kjer so skoraj vsak dan ustvarili vtis, da bodo šli iz vojašnic. Posadke so zavzele svoja mesta v tankih, prižgali so motorje in ustvarjali vtis, kakor da so pripravljene za intervenco proti Ljubljani. Naše enote, ki so bile na vojaških vajah, so bile pripravljene in urjene za izvajanje blokad ter za spopade v primeru, da bi prišlo do nasilnega – bojnega nastopa armadnih sil. Prav dobro se spomnim 3. maja 1991 leta, ko smo dobili obvestilo, da se vrhniška enota JA pripravlja na ispad in zahteve republiške koordinacije, da ustrezno ukrepamo. Dal sem povelje svojim podrejenim, da se to prepreči z nenasilnimi sredstvi in blokadami, in zahteval od podrejenih, da v primeru, da so napadeni odgovorijo z uporabo vseh razpoložljivih bojnih sredtev. Ko smo zavzeli položaje me je poklical Slapar in mi po vpogledu v situacijo ukazal naj ukaz prekličem in vrnem enote v rajone razmestitve. Nedolgo za tem, morda 15, 20 minut kasneje me je poklical sekretar za obrambo Janša in zahteval, da se enote vrnejo na bojne položaje. Takšno premikanje enot ni bilo lahko, povrh tega pa je povzročilo jezo med ljudmi, ki so hitro opazili, da gre za dvojnost ukazovanja. Podobni primeri so se vrstili skoraj vsak dan. Največ težav smo imeli s predstavniki RŠTO. Raznovrstnih presenečenj je bilo kar veliko. Med drugim tudi to, da nam je tik pred vojno šef varnostne uprave obrambnega ministra preko našega organa varnostni posredoval ukaz, po katerem naj bi vrhniški teritorialci prenehali nadzorovati oklepno brigado, češ da bodo nadzor prevzele njegove specialne ekipe. Podoben ukaz so po svoji liniji poveljevanja dobile tudi posebne enote milice. Naj bi šlo za odločitev vodstva republiške koordinacije. Seveda smo povelje upoštevali, vendar smo opazovali vojašnico previdneje in z drugih mest.

Največ težav smo imeli s predstavniki RŠTO. Raznovrstnih presenečenj je bilo kar veliko. Med drugim tudi to, da nam je tik pred vojno šef varnostne uprave obrambnega ministra preko našega organa varnostni posredoval ukaz, po katerem naj bi vrhniški teritorialci prenehali nadzorovati oklepno brigado, češ da bodo nadzor prevzele njegove specialne ekipe. Podoben ukaz so po svoji liniji poveljevanja dobile tudi posebne enote milice. Naj bi šlo za odločitev vodstva republiške koordinacije. Seveda smo povelje upoštevali, vendar smo opazovali vojašnico previdneje in z drugih mest.

Nevarna razmerja

Dan pred razglasitvijo osamosvojitve so bili vaši menda povsem pripravljeni?

Napetost se je stopnjevala iz dneva v dan. Vse je kazalo na izbruh vojne, in ko smo dobili informacijo, da bo v naslednjih dneh slovenska skupščina odločala o osamosvojitvi, za datum razglasitve so vedeli le redki, sem 25. junija sklical sestanek poveljnikov občnih štabov, odredov TO in nekaterih udarnejših čet. Razčelenili smo varnostne razmere, se seznanili z najnovejšimi dogajanji v vojašnicah, kjer je bilo v tistih dneh očitno zelo razburljivo, ker so prav tako »zavohali« odločitev o osamosvojitvi.

Zato sem, da bi zagotovili varno in nemoteno izvajanje osamosvojitvenega procesa, zahteval popoplno mobilizacijo vseh enot TO v pokrajini. Čeprav natančnega dne razglasitve samostojnosti nismo vedeli, sem naročil, da naj ostanejo do vpoklica v popolni pripravljenosti in s tem obvestil naslednje jutro tudi v.d. načelnika, ki mi je odgovoril: »Ja Miha, a bi ti rad vojno«, očital mi je militarizem, agresivnost, in zahteval odpoved mobilizacije. In kaj se je zgodilo? Naslednji dan 26. junija je reški korpus udrl na slovensko ozemlje v Južnoprimorski, dovoljenja za mobilizacijo v TO pa še zmeraj ni bilo. Danes je lažje ocenjevati te razmere, ko vemo, da se je čakala razglasitev osamosvojitve, vendar se nebi smelo dovoliti, da so zaradi tega iskali odgovornost od ljudi, ki niso imeli možnost, da bi delovali v skladu z vojaškimi pa morda tudi z drugimi normami.

Zdi se mi, da sedanji minister za obrambo in načelnik Generalštaba končno le postavljata stvari v ministrstvu in v vojski na pravo mesto, kajti ne ukvarjata se s politiko, ampak pristopata k stvarem profesionalno, predvsem pa odgovorno in brez afer, ki so mučile vojsko in ministrstvo ves čas po osamosvojitvi. Te politizacije se je dotaknila celo veteranska organizacija, kar ni bilo dobro. Saj je prihajalo do kratkih stikov med teritorialci in policisti, vendar tako hudih nasprotij, da ne bi končno oblikovali enotno veteransko organizacijo, le ni bilo. Na terenu težav nismo imeli, povzročali so jih nekateri na vrhu, zakaj, to je dolga in zanimiva zgodba. Nikoli se nismo spraševali, kateri stranki kdo pripada. Kot prvo smo bili domoljubi, zavedni Slovensci, državljani, ki smo se borili za našo mlado državo.

Blokada vojašnic

Vseh operacij seveda ne moremo našteti. Nekateri pa ljubljanskim teritorialcem očitajo neodločnost pri napadu na vojašnice. Povelja niste izpolnili.

O kakršnikoli neodločnosti ne more biti govora niti slučajno. Naši možje so že več mesecev zaporedoma opravljali najzahtevnejše vojaške akcije. Ni je bilo sile s katero se ne bi spopadli. Tu v mestu Ljubljani in na Vrhniki smo imeli že pred vojno strahovito veliko koncentracijo nalog. To je naše enote utrujalo in izčrpavalo. Nadomestil za njih pa nismo imeli. Za Ljubljano je bila katastrofalna reorganizacija, ki jo je zahteval RŠTO tik pred vojno na območju kjer je pred tem strukture TO vodil mestni štab TO in pet občinskih štabov TO, je bilo zaposlenih 43 profesionalnih pripadnikov stalne sestave. Po tej reorganizaciji pa je tu deloval le 51. Območni štab TO z 14 zaposlenimi.Razvijali sô 63 enot in z njimi ni bilo enostavno poveljevati. Večina od nas je to reorganizacijo jemala kot načrtno zmanjševanje bojne pripravljenosti.

Nadaljevanje na 6. strani

Politična agitacija je namreč na moč odurna. Vsak je vlekel le na svojo stran, nihče pa ni pošteno in odkrito vrgel kart na mizo. Poglejmo samo primer cene: LDS-jevci so »zaprmojdušali«, da umetna oploditev ne presega 40-tih tisočakov, desničarji so »pri vseh svetih prisegali« na znesek 250 - tih tisočakov. In oboji so imeli pravzaprav prav. LDS je govorila le o samem medicinskem postopku oploditve, opozicija pa je v ceno vključila tudi postopek sledenja celic, preiskav, tretmajev, uvoza…

ZEMLJA-ZRAK-OGENJ-VODA

nalnega vprašanja, kakor je DA ali NE umetna oploditev!? Tisti, ki brez pomoči zdravnika ne morejo do otroka so seveda ZA. ZA so tudi tisti, ki razumejo težave drugih. Priznali jim bodo pravico, pa četudi je nikdar ne bodo sami izkoristili. Zaradi svoje solidarnosti se ne bodo počutili ogrožene, družinske vrednote bodo še vedno ostale prav takšne kot so bile doslej, odnos med moškim in žensko pa je tako ali tako podvržen vse drugačnim pretresom, kot jih nudi referendumsko vprašanje. Če referendum kaj ogroža, ogroža le zaupanje med nami.

Politična agitacija je namreč na moč odurna. Vsak je vlekel le na svojo stran, nihče pa ni pošteno in odkrito vrgel kart na mizo. Poglejmo samo primer cene: LDS-jevci so »zaprmojdušali«, da umetna oploditev ne presega 40-tih tisočakov, desničarji so »pri vseh svetih prisegali« na znesek 250 - tih tisočakov. In oboji so imeli pravzaprav prav. LDS je govorila le o samem medicinskem postopku oploditve, opozicija pa je v ceno vključila tudi postopek sledenja celic, preiskav, tretmajev, uvoza… Ali recimo odprto pismo socialdemokratinj: socialdemokratinje se zavzemajo za solidarnost, za svobodo odločanja o rojstvu otrok, ker pa so za družinske vrednote - bodo vsekakor na referendunmu proti. Združenje za svobodno odločanje se je lotilo oglaševanja in ni bilo medija, ki da kaj nase, da bi ne pristavil lončka. Toda vse informacije, ki jih je bilo moč prebrati, videti, slišati me spominjajo na knjigo, ki sem si jo pred kratkim sposodila v knjižnici. Imela je platnice, uvod, lepo število neprebranih strani. Zanimivo vsebino, a je nekdo iztrgal iz nje list. Manjkala je stran 31, posledično seveda tudi stran 32. Z uporabo kančka domišljije sem zapolnila vsebino, toda še vedno me preganja vprašanje, kaj je tam pisalo, le kaj sem zamudila? Morda je bila prav tam zapisana »vsesvetovna« resnica, ki jo že desetletja iščem v vsej mogoči literaturi? Tako so name delovale informacije o referendumu, ki so mi na vsakem koraku butale v možgane. Zakon je bil v resnici zastavljen površno, toda na ta način se pri nas, odkar sanjamo o Evropi, pač sprejemajo zakoni. Minuli teden je Nova stranka dobila odgovor Ustavnega sodišča. Prostocarinskih trgovin po tem odgovoru ni potrebno zapreti, predvsem zaradi napake pri delu Državnega zbora. Približevanje evropskim zahtevam je le ta vzel tako zares, da je mimogrede pozabil na določila Zakona o referendumu in na določila Ustave, zdaj pa se skliuje na določila poslovnika, ki nikakor ne more prejudicirati tako pomembnih dokumentov kot sta Ustava ali zakon. Ali pač?! In tako sprejemamo nedorečene, površne zakone, ki s slovenskim življenjem nimajo nič skupnega, so neživljenjski in vedno znova potrebni popravkov. Najhuje je bodo odnesli kmetje, tradicionalno organizirana kmetija na Slovenskem bo zaradi evropskih normativov propadla. In to navkljub izkušnjam z boleznijo norih krav in slinavko, izkušnjam, ki najbolje kažejo kam evropski normativi pravzaprav peljejo. To priznava celo Evropa sama, ki pa v isti sapi zatrjuje, da bo zelo dolgo trajalo, ko bo sama prestrukturirala svoje bolno kmetijstvo… In podobna - z zdravo pametjo popolnoma skregana »približevanja« Evropi se dogajajo skoraj na vsakem področju.

Toda najbolj me je k pisanju pripravil članek v Dnevniku, ki govori o moškem strahu v primeru sprejema zakonske novele o umetnerm oplojevanju, saj naj bi prišlo do bistveno spremenjenega razmerja med spoloma. Moški se bojijo izgubiti svoj primat, svojo nadvlado v tekmi s šibkejšim spolom. Toda ta nadvlada se že nekaj desetletij lomi. Moški so dobri dve tisočletji pisali zakone, postavljali športna pravila, pisali so učbenike in po svoje usmerjali svet. In kaj imamo od tega!? Svet zaprisežen denarju, vrtcč se v vrtincu kapitala, nikakor ne znamo ustaviti vojn, precenjujemo vrednost prava in politike, obenem prisegamo na prepotrebnost prisile in nasilja. Imamo lačno Afriko, AIDS, onesnaženo vodo in Zemljo. Antika je sestavine sveta naštela s štirimi prvinami; ognjem, zrakom, vodo in zemljo. Če se lingvistično poigramo potlej lahko vidimo, da sta ogenj in zrak moška elementa, zemlja in voda ženska. Zemlja in voda ustvarjata življenje, zrak ga sicer ohranja, ogenj uničuje. In prav tako je dandanes urejen moški svet, vojaška represija - ogenj uničuje, zrak pa, ki ga lahko proiciramo v politiko ali pravo, pa življenju na Zemlji ne škodi, dobrega pa tudi ni od njega.

Živimo torej v moškem svetu in na žalost, ker svet ni podvržen hitrim spremembam bodo tudi naši pravnuki živeli v takšnem. Čeprav (še najmanj pa zaradi zakona o umetnem oplojevanju) se potreba po ženski roki v svetovni ureditvi vse bolj pojavlja. Žene v zadnjih desetletjih vstopajo v moške poklice, le da jih tukaj čakajo nepremostljive čeri. Kaj hitro namreč zaradi karierizma osvojijo vzorec, po katerem delo opravljajo moški, prej ali slej se pomožačijo in pozabijo na svojo žensko komponento. Tako ženske v politiki, novinarstvu, policiji, tudi zdravstvu prej ali slej osvojijo čisto moške navade. Poglejmo pri slednjem, sploh ne najbolj značilnem, a vendar prozornem področju. Ko so ženske malce pokukale v medicinsko znanost smo istočasno začeli odkrivati tudi vpliv čustev, notranjega duhovnega življenja na zdravje ljudi. Do tega trenutka je bilo vse le kirurgija. Morda se le slučajno pokrivata vstop žena v zdravniške vrste in odkritje vpliva psihologije na zdravstveno stanje, vendar te zanimive vzporednosti ni mogoče zanikati. In čeprav lahko to žensko-čustveno komponento zdravljenja opazujemo v zdravstvenih postopkih že nekaj desetletij, še danes na vprašanje zdravnika, kako se počutimo - odgovorimo z opisom bolečine, lokacijo trganja ali srbenja. Ženske zdravnice so svojo ženskost v času študija izgubile, moški vzorec odgovora pa je zakoreninjen tudi med pacienti. Nihče nikoli ne odgovori - sem prestrašen, žalosten, depresiven… Šele po nekaj obiskih pri splošnem zdravniku pacienta s takšnimi težavami zdravnik ali zdravnica pošlje k strokovnjakom za duševne težave. Prej jih vsekakor poskuša ozdraviti s tablico tabletk, morda celo dvema, če ene ne »primejo« dovolj. Moško vprašanje, moški odgovor, moški način zdravljenja. Pa bi morda po ženski liniji pacienta z dovolj prijaznim pogovorom, z nekaj ščepci tolažbe bolje pozdravili kot s farmacevtskim preparatom. Nikakor ne trdim, da bi to pomagalo vselej, a če bi skozi zgodovino medicinske znanosti ženske držale patronat nad zdravilstvom, bi bil prvi stik z bolnikom najprej usmerjen k njegovim čustvom.

In tukaj je moške v resnici lahko strah, svet se počasi, a zanesljivo otresa vpliva ognja in zraka. Vse več je ljudi, ki se zavedajo, da življenje prihaja iz zemlje in vode - torej ženskih komponent. Vse bolj pa se tudi ženske zavedajo kvalitete teh svojih dveh, za življenje v zgodovini po krivici postavljenih na drugi tir, prepotrebnih elementov. Vse bolj se postavlja tudi vprašanje potrebnosti ognja in delno tudi zraka. Del nalog, ki jih opravlja država je še potrebnih, nikakor pa ne toliko, kot bi nam rada to dopovedala politika. Le ta je kot veter, zrakov sin - potrebna za prenos življenja, kjer pa je je preveč, pa življenje le uničuje. Življenje bo bilo veliko lepše, ko bo nastopilo vsaj ravnotežje med elementi.

ZGROZIL SEM SE OB UKAZU

Nadaljevanje s 5. strani

Povojna obravnava delovanja kontraobveščevalne službe JLA v okviru akcije „Labrador" je dala zanimive ugotovitve. Pristojne službe bodo o tem seznanile javnost, ko bo konec embarga. Tudi s takimi težavami smo se morali srečevati.

Zato sem lahko samo ponosen na zagnanost in pripravljenost naši teritorialcev, da izvedejo slehernо akcijo, prav tako pa tudi na učinke, ki so jih opravili Vrhničani, Logatčani, Grosupeljčani, Litijani, Kamničani, Domžalčani in Ljubljančani. Res pa je, da zaradi spleta okoliščin njihovo delovanje v času do vojne, v vojni in tudi kasneje, pristojni niso ustrezno ovrednotili. Pozabili so jih tudi pri podeljevanju pohval, odlikovanj in pri napredovanjih. Za vse nas se je vojna pričela veliko prej, le streljalo se ni. Poglobljene in resne analize vojaških analitikov novejšega datuma dajejo tem dogodkom novo podobo. Pripadniki TO pokrajine so skupaj s pripadniki slovenske milice zaščitili glavno mesto države, ostale kraje in prebivalce pokrajine ter tako veliko prispevali k temu, da je vodstvo države opravilo svojo nalogo do konca.

Povelje je res bilo dano, vendar ga v času, ko sem bil sam poveljnik nismo izvršili, ker to nisem dovolil. Zavrnil sem ukaz načelnika RŠTO, da naj z vsemi razpoložljivimi sredstvi napademo vojašnice na območju pokrajine. To pa zato, ker je imelo pristojnost za takšen ukaz le Predsedstvo Republike Slovenije, kot vrhovni poveljnik oboroženih sil. Te pristojnosti ni imela ne republiška koordinacija ne vse tedaj koli iz njene sestave. Ne sme se pozabiti, da smo v tistem trenutku imeli situacijo pod svojim nadzorom in da so bili vsi bojni konflikti na območju pokrajine rešeni v našo korist. V nobenem trenutku nisem pozabil na to, da smo odgovorni za obrambo v glavnem mestu naše države in nihče, pa naj je imel še tako visoko funkcijo ni imel pravice ne pristojnosti izpostavljati preko 300 tisoč ljubljančanov in okoličanov bojnemu delovanju JLA in morda tudi njenega štalstva.

Po tej moji zavrnitvi ukaza so iz vojaškega vrha poslali dodatni ukaz po sredstvih zvez mimo pokrajinskega poveljstva do meni odrejenih enot, in to šifriranega ter odpisanega z mojim tajnim imenom „Sonce". Prvi, od podrejenih, ki je reagiral na ta ukaz je bil poveljnik enot TO, ki so blokirale vojašnico v Mostah dr. Neven Borak. Njim se ni strinjal in je tudi navedel argumente za to, ki so bili v tistem trenutku sprejemljivi. Dialog je bil kratek. Ko sem mu pojasnil, da ne gre za moj ukaz sem obvestil tudi podrejene enote in od njih zahteval, da brez mojega ukaza ne storijo izvajati nobenih bojnih dejanj, razen v primeru, če so napadeni. Na mnoga vprašanja o tem ali je po subordinaciji poveljnik dolžan izvršiti vsak ukaz, lahko omenim samo to, da gre pri kočljivih vprašanjih za veliko odgovornost in da so trenutki, ko se mora upoštevati dejansko stanje na terenu in ne zgolj ednarodno vojaško pravo. Zato ker so le te norme kršili, so bili nekateri veliki poveljniki svojega časa obsojeni kot vojni zločinci v Nirembergu in v Haagu.

Razmere v mestu smo imeli pod nadzorom. S poveljujočimi v vojašnicah so kontaktirali tudi mestni in občinski funkcionarji. Prepričevali so jih, naj ne delajo neumnosti in med njimi sta bila tudi predsednik izvršnega sveta v Šiški Zole in Dušan Kumar. Komandant brigade JLA polkovnik Šipčić je zavedajoč se blokade in sposobnosti teritorialcev zagrozil, da bodo armadne sile v primeru najmanjšega posega proti vojašnici uporabile vse bojne potenciale. V vojašnici so imeli močna artilerijska sredstva, usmerjena proti natančno določenim ciljem v Ljubljani in okolici. Šipčić je zagrozil z razstrelitvijo objekta predsedstva, vlade, republiške skupščine, vodovoda v Klečah, Ljubljanske plinarne, elektro centra v Klečah, tovarne Color v Medvodah in tovarne Belinka v Dolu. Ker smo se zavedali možnih posledic nesmotrnega ukaza in smo razmišljali tudi posledično, je bila edina logična pot, da se ukaz zavrne. Blokado vojašnic v Ljubljani smo še naprej izvajali z vso odločnostjo, vendar tudi s previdnostjo.

Operacija Rožnik

Pod vašim poveljstvom so teritorialci zavzeli tudi Center JA za elektronsko delovanje na Rožniku. Tudi ob tej akciji je prihajalo do nesoglasij s republiškim štabom?

To je bil center iz katerega je Jugoslovanska armada nadzorovala vse telekomunikacijske povezave

No, pet let kasneje sem dobil zadoščenje, ko nama je z Janezom Lesjakom, ljubljanski župan dr. Dimitrij Rupel pred predsednikom republike, republiškimi in mestnimi veljaki podelil posebni zahvali za najim prispevek v slovenski osamosvojitveni vojni in obrambi mesta Ljubljane.

v Sloveniji. V akcijo sem poslal brezkompromisnega Miso Debeljeka, prekaljenega organizatorja maneverske strukture narodne zaščite in mu zabičal, , da mora zavzeti center brez vsakega strela. Vedel sem, da posegamo v njihov ključni center povezav. Ko sem Debeljaku naročal, kako mora ravnati, je bil ob meni - tako kot ob vseh drugih primerih, ko smo prihajali v nesoglasje z republiškim štabom - tudi delegat republiške koordinacije Ludvik Zvonar. Pred odhodom v akcijo sem dal nalogo načelniku štaba Vojku Pavlinu, da s to enoto opravi dodatne priprave in preveri njihovo pripravljenost za izvedbo naloge. Debeljak je s svojimi fanti nalogo opravil brezhibno, brez strela, kajti močna ekipa vojakov in oficirjev se je predala. Eden izmed naših fantov pa je vso zgodbo posnel z videokamero. V času same akcije pa je načelnik za operativne zadeve v republiškem štabu telefonsko zahteval od mene, da svojo enoto umaknem iz Rožnika, češ, da prihajajo Mehovi specialci oboroženi z noži, očitno strah in trepet za njega. Po njegovem bi morali prevzeti za nami center fantje iz specialne enote milice. No, naši so se kasneje odpravili z Rožnika skupaj z ujetniki in posneto kaseto dogajanja. Prispeli "specialci" pa so ob svojem "zavzemanju" centra brez vojakov streljali vanj, razbili nekaj šip in uničili celo svoj repetitor. No, naj k temu dodam, da je bil napovedani prihod Mehovih specialcev čista dezinformacija, kajti o njih ni bilo ne duha ne sluha. Povrh tega pa je bil Rajko Meh takrat v vojašnici v Šentvidu, sodeloval je z nami. Takrat ni bilo možnosti, da bi kakšna skupina armadnih sil delovala po mestu in to neopaženo.. Zagotovo ne. No, to je spet eden izmed dokazov, kako slabo je poznal razmere na ternu in možnisti naših enot tedanji načelnik operative. Mi smo mu seveda kaseto s posnetki akcije poslali v republiški štab, ker smo se držali pravila, da o vseh bojnih akcijah obveščžajo javnost od tam. Zanimivo je, da ta briljantna akcija ljubljanskih teritorialcev ni bila nikdar pošteno predstavljena javnosti, kajti načelnik operative je kaseto s posnetki operacije Rožnik "pozabil" v predalu svoje pisalne mize.

Skladišča orožja

Podobni zapleti so bili tudi z zavzetjem vojaškega skladišča v Borovnici. Vojašnici na Vrhniki in v Šentvidu sta bili življenjsko odvisni od orožja v njem. Pa tudi naša Teritorialna obramba ga je rabila za morebitne večje spopade z JA.

Ah, saj ne vem, ali je res šlo le za neznanje in živčnost, ali pa za kaj drugega. Mi smo svoje delo opravili in velike količine orožja v možnem roku spravili na predvidene lokacije. Tudi v tej akciji je sodeloval delegat republiške koordinacije Zvonar in večji del pokrajinskega štaba zaledja je bil v Borovnici. Spet so se pojavljale iste zgodbe, priče smo bili dezinformacijam in nemogočim poveljem. Ena od zahtev je bila naj sprejmemo konvoj tovornjakov v Črni vasi ter nato zagotovimo njihov prevoz do Borovnice, ukrcanje zajete oborožitve, streliva in minsko eksplozivnih sredstev. Po slabih 50 tih minutah od prevzema naloge so od nas že zahtevali informacije o tem, ali je orožje že naloženo in če je na dogovorjeni lokaciji. Ta čas, ki ga omenjam, pa je bil dovolj le za prihod do skladišča. Delo se je nadaljevalo v času dokler sem poveljeval. Upam si reči, da zelo sistematično. Zahteval sem da, se popišejo vsa vozila, njihove registrske tablice, vozniki, eventualni spremljevalci, vsa natovorjena sredstva, smer prevoza in točka do katere morejo priti. Kako je bilo kasneje, naj povedo drugi.

To je bila vaša zadnja akcija kot poveljnika pokrajinskega štaba Ljubljane. Premestili so vas na delovno dolžnost v Republiški štab teritorialne obrambe, kjer ste postali pomočnik načelnika Slaparja.

Prejel sem obvestilo, da se zglasim v republiškem štabu pri načelniku Slaparju. Zamujal sem, ker smo naleteli na blokado policije v bližini Mladike. Iz tega objekta je nakdo streljal. Naboji so se odbijali od asfalta. Morali smo se umakniti. Ko sem po nekaj zapletih vendarle prišel na Prežihovo je Slapar odhajal na neko sejo , zato me je sprejel načelnik za operativne zadeve , ki mi je sporočil, da bom razporejen v republiški štab. Scena je bila mučna, saj mi ni znal povedati razlogov za takšno odločitev. Zato sem zahteval, da pride v ljubljanski štab Teritorialne obram-

be sam Slapar in pred mojimi ljudmi razloži vzroke za premestitev. Ko je končno prišel v naš štab, se je razgovoril in nič povedal. Razen, da "nismo čisto zadovoljni s stanjem v ljubljanski pokrajini" in da se je republiško vodstvo odločilo za zamenjavo, nobenega konkretnega razloga ni bilo. Poudaril je, da ne gre za zamenjavo, temveč za prerazporeditev na enakovredno dolžnost v višjem štabu, torej v "bistvu za napredovanje na višji nivo", ter da postanem član njegovega ožjega kolegija in njegov pomočnik za domovinsko vzgojo. Kakorkoli že, kot vojak sem sprejel to odločitev, ki naj bi jo pred tem sprejelo Predsedstvo Republike. Kasneje sem zvedel, da Predsedstvo Republike o tem ni razpravljalo. Svoj žolč in jezo po so na postopke republiškega štaba zlili moji sodelavci in tudi Zvonar, ki je bil celo sam presenečen nad zamenjavo, pa čeprav je bil član republiške koordinacije. Vesel sem bil le tega, da je za mano prevzel dolžnosti poveljnika TO v ljubljanski pokrajini stari in prekaljeni "teritorialec" Janez Lesjak iz Grosuplja, ki sem ga poznal od prej kot zelo sposobnega in enega izmed inovativnejših in cenjenih častnikov teritorialne obrambe.

Nečednosti v republiškem štabu

Niste z veseljem odšli v republiški štab TO?

Seveda ne, saj so se nekateri člani tega štaba že pred vojno trudili, da bi pomanjšali vsakršno dejavnost v naši pokrajini, pa naj bi bila še tako nepomembna. Karkoli smo naredili, so prikazovali kot uspehe drugih. Nekateri so dobesedno tekmovali v teh nečednostih. Po drugi strani pa sem poznal razmere in odnose v tej sredini, ki pa nikakor niso bili spodbudni. Spominjam se, da je načelnik RŠTO Slapar celo uspehe spopada pri Trzinu pripisal le Beznikovi specialni enoti milice, čeprav smo v tej bitki sodelovali enakopravno in smo v boju izgubili enega človeka. Zaradi takšnega omalovaževanja naših rezultatov nisem mogel biti ravnodušen.

In to sem tudi kritiziral. Vem, da so bili dostikrat tudi moji sodelavci prenapeti. Razumel sem jih. Delovali smo pod strahotnimi pritiski. Koncentracija nalog je bila neobičajna. Obremenjeni smo bili z nesprejemljivimi rešitvami reorganizacije in še z mnogimi podobnimi zadevami. Dobivali smo naloge enake kot v manjših sredinah in nalogo, da jih opravimo v istem času. Kar pa dostikrat ni bilo mogoče izpeljati zaradi objektivnih razlogov. Kasneje sem izvedel, da tudi državnemu vodstvu, ki naj bi odločilo o moji zamenjavi, niso bili posredovani nikakršni razlogi, ampak le odredba o premestitvi. Saj celo svetovalec za obrambo predsednika Kučana ni vedel za argumente. To mi je dve leti kasneje potrdil tudi predsednik sam. Odredbo so dobili le v podpis.

No, pet let kasneje sem dobil zadoščenje, ko nama je z Janezom Lesjakom, ljubljanski župan dr. Dimitrij Rupel pred predsednikom republike, republiškimi in mestnimi veljaki podelil posebni zahvali za najim prispevek v slovenski osamosvojitveni vojni in obrambi mesta Ljubljane.

Iz vašega pripovedovanja vejе razočaranje zaradi krivic, ki so bile storjene ljubljanskim teritorialcem v osamosvojitveni vojni. Pa se doslej te krivice niso dale popraviti?

Ne gre tukaj samo zaradi krivice kot take. Poskušalo se je razvrednotiti uspešno delovanje naših pripadnikov.

Pisanje zgodovine o tem času je bila v prvi vrsti domena Janeza J. Švajncerja, ki me je zamenjal na dolžnosti pomočnika za domovinske zadeve. Povdariti moram, da je opravil veliko delo, da je zelo zaslužen za to, da je veliko napisanega, da imamo nove uniforme, oznake in še marsikaj drugega, pa vendar ni smel ali ni hotel dogajanja v Ljubljani predstaviti na avtentičen način. Za človeka, ki opisuje tako pomembna zgodovinska in vojaška dogajanja, ne sme biti resnica enostranska. Tudi na drugi strani so bili ljudje, ki so se zavedali svojih obvez in svoje odgovornosti. Njegova „zgodovina" je zaenkrat vse preveč luknjičava, pristranska in tudi revanšistična do posameznikov ali sredin, ki njemu in njegovi ekipi niso bili povšeči, ki so razmišljali s svojo glavo in se kot vojaki niso priklanjali nobeni politični stranki in posameznim političnim voditeljem. Sam sem s političnim delovanjem prenehal leta 1990.

Če bi zapisi bili utemeljeni z dejstvi, bi zgodovina TO ljubljanske pokrajine bila pošteno zapisana in objektivno prikazan njen velik po men. Nekaj del na to temo, ko knjiga Andreja Jurjeviča „Naš pri spevek k osamosvojitvi – Vod vojaške policije 5.PŠTO", knjiga Braneta Praznika Branilc domovine in še nekateri strokovn članki, bodo skupaj z knjigo, ki se pripravlja za objavo v Ljubljani postavili stvari na svoje mesto. Ko bodo dostopni arhivi Ministrstva za notranje zadeve in Sove, pa bo še posebej zanimivo.

Za vse na akterje junijsko-julijske vojne pa je prav posebej navdušujoče vse bolj povečano delovanje Centra za vojaško zgodovinsko dejavnost pri GŠSV. V kratkem času so pripravili kar bogato število edicij. Tisto kar načrtujejo za naslednje obdobje pa bo dalo resnično osnovo zgodovinarjem, da postavijo realno oceno teh dogodkov pred slovensko javnost.

Kratki stiki

Ciljate tudi na politizacijo TO takoj po osamosvojitvi ...

... tudi, saj je bilo z njo povzročeno tedanji TO in sedanji Slovenski vojski veliko škode. Nobena vojska ne more biti odvisna od vsakokratne izbire ministra in ta ne sme posegati v njeno profesionalno sestavo tako, kot se je dogajalo doslej. Najprej je svoje ljudi nastavil Janša, nato je te kadrovske napake "popravljal" Kacin. O ljudskih ministrih pa sploh ne bi govoril. To, kako so se delila odlikovanja in napredovanja pa je skregano z vsakršno logiko in z vojaškim profesionalizmom nima nikakršne zveze.

Če mene vprašate, bi rekel, da podelitev odlikovanj ali pa napredovanja, kakor ga je izvedel 1993. leta pred svojim odhodom Janša v ministrstvu in v vojski, pa tudi letos pred odhodom iz položaja obrambnega ministra, potem to več ni nikakršna čast, kajti odličja so dobili in napredovali ljudje, ki niso bili na bojišču, ne vedo, kaj se je dogajalo na terenu v najbolj usodnih trenutkih za to državo.

Zdi se mi, da sedanji minister za obrambo in načelnik Generalštaba končno le postavljata stvari v ministrstvu in v vojski na pravo mesto, kajti ne ukvarjata se s politiko, ampak pristopata k stvarem profesionalno, predvsem pa odgovorno in brez afer, ki so mučile vojsko in ministrstvo ves čas po osamosvojitvi. Te politizacije se je dotaknila celo veteranska organizacija, kar ni bilo dobro. Saj je prihajalo do kratkih stikov med teritorialci in policisti, vendar tako hudih nasprotij, da ne bi končno oblikovali enotno veteransko organizacijo, le ni bilo. Na terenu težav nismo imeli, povzročali so jih nekateri na vrhu, zakaj, to je dolga in zanimiva zgodba. Nikoli se nismo spraševali, kateri stranki kdo pripada.

Kot prvo smo bili domoljubi, zavedni Slovenci, državljani, ki smo se borili za našo mlado državo. In uspeli smo predvsem za voljo neverjetne enotnosti ljudstva, njegove podpore našim enotam, odločnosti vodilnih mož republiške koordinacije Bavčarja in Janše ter modrosti slovenskega državnega vodstva s predsednikom Kučanom na čelu, ki je znal trezno presojati razmere in nas uspešno voditi do končnega cilja, zmage. Dosegli smo jo z razmeroma malo žrtvami in z malo materialno škodo. Tega v drugih republikah nekdanje Jugoslavije niso bili sposobni in morje krvi je preteklo po tem ubogem Balkanu, pa še vedno ni miru.

Pogovarjal se je Marjan Horvat

NOTRANJSKI RADIO LOGATEC D.O.O
90,0 - 107,0 MHz
Logatec • Tržaška 148 • tel.:061/741 632 • fax:061/741 612